

Lev og la leve

"Det onde, ville beistet er ikke fanget i et bur. Han står foran det"

- Axel Munthe,
psykiater og forfatter

Retten til et verdig liv gjelder ikke bare mennesker. Kunnskap om vårt forhold til naturen og konsekvensene menneskelig aktivitet har for økosystemene er vesentlig for å forstå hva bærekraftig utvikling handler om.

Dyrevelferd og spørsmålet om biologisk mangfold er atskilte, men beslektede, spørsmål. I dette avsnittet vil du få mer informasjon om disse temaene. Det er opp til den enkelte å ta avgjørelser som er i tråd med egen livsstil, egne valg og prioriteringer for å bidra til en mer bærekraftig utvikling.

HUSDYRHOLD

Mennesker er i økende grad opptatt av hvordan dyr blir behandlet som ledd i vareproduksjonen, enten det gjelder fabrikkliknende husdyrhold eller testing av kosmetikk. For å unngå dyremishandling må noen fundamentale prinsipper følges. Dyr skal behandles med respekt; de skal ha nok mat og husly; de skal ha tilgang på veterinærhjelp; de skal ha reine omgivelser; og de skal ikke slås eller tvangsføres.

www.miljolare.no † Rovdyr – her?

Det dukker stadig opp konflikter om hvordan rovviltet vårt skal forvaltes. Mange har sterke meninger om dette. Sprikende meninger er baserte på ulike syn på hva som er viktig å ta hensyn til. Eksempel på hva folk legger til grunn er økonomiske og etiske hensyn, bevaring av arts mangfold og økosystem, dyrevern og trygghet.

Se www.miljolare.no/interessekonflikt.

En italiensk kampanje igangsatt av CARE (Cooperation for Animal Rights in Europe). Se www.infolav.org.

Eggproduksjon ved hjelp av burhøns er på veg ut i Europa, men foregår som før i andre deler av verden. Det er vanlig å holde fire høner i et nettingbur som bare er 40 cm bredt. Lange rekker med bur i flere etasjer ligner et industrielt lager. Det er vanlig at hønene får en del av nebbet klippet av for å unngå for store skader når de sammentrengte fuglene hakker på hverandre som følge av klaustrofobi, kjedsomhet og oppdemt aggresjon. Hønene legger over 250 egg i løpet år. Deretter blir de enten gitt sjokkbehandling for å stimulere en ny omgang med egglegging, eller slaktet. Etter slakt inngår de oftest i billige kjøttprodukter der skadene de har pådratt seg kan skjules for forbrukerne.

Ikke bare skinnnet. Firmaet Aveda, som lager kosmetikk av planter, har gjort stor og synlig suksess og er kjent for sitt miljøengasjement og bruken av økologiske ingredienser. Firmaet ble etablert for over 20 år siden og har lyktes ved hjelp av prinsipper som i dag anerkjennes som bærekraftige (forbud mot dyreforsøk, ingen bruk av materiale fra truede arter, osv.). Et annet kjent foretak som har hatt fenomenal suksess innen samme bransje, er The Body Shop, som er like kjent for prinsippene som for produktene sine.

Matproduksjon angår alle. Vi kan velge å si nei til produkter som ikke har blitt produsert på en omsorgsfull og human måte.

Å velge egg og kjøtt som er produsert av frittgående dyr, er ikke bare bedre for dyret, men også bedre for forbrukeren. Både hygien og kvaliteten på produktene kan være dårlig ved industrielt husdyrhold. Trusler som kugalskap har gjort at vi har blitt langt mer oppmerksomme på sammenhengen mellom hygiene og fôring av dyr, og vår egen helse.

Næringslivet har skjønnet at forbrukerne ønsker å unngå unødvendig dyremishandling. I følge Social Investment Forum ble det i 2001 investert 84 milliarder dollar i såkalte humane firmaer og organisasjoner i USA, og ytterligere milliarder i Europa og andre deler av verden.

Se www.socialinvest.org.

I 1979 var Revlon Cosmetics blant de første store firmaene som finansierte forskning på alternativ til dyreforsøk. Revlon ga \$ 750.000 til Rockefeller

Mattilsynet, www.mattilsynet.no, har en egen side med nyhetsstoff og lenker knyttet til dyrevern.

Dyrebeskyttelsen, www.dyrebeskyttelsen.no, er den eldste og største dyrevernorganisasjonen i Norge – stiftet alt i 1859. Nyere organisasjoner, som er kjent for noe mer radikale standpunkt, er dyrevernalliansen, www.dyrevernalliansen.org, og Noah, www.noahonline.org.

“Buræg” selger dårlig: Dagligvarekjeden FDB – nå Coop Danmark – solgte før 1995 fire slags egg. Det var alminnelige “Æg” fra burhøns, samt skraperegg, egg fra frittgående høner og økologiske egg. De første sto for over 80 % av salget. I 1995 valgte FDB ærligheten: “Æg” ble døpt om til “Buræg”, og kundene reagerte snart. I 1999 sto bureggene bare for en tredjedel av eggssalget. Saken fikk også et rettslig etterspill, da det viste seg at EUs regler den gang ikke tillot et navn som “buregg”. Den regelen ble imidlertid forandret som følge av danske klager.

University. Andre organisasjoner, som Johns Hopkins Center for Alternatives to Animal Testing (CAAT), har startet sine egne program for å forske på slike alternativ. Dyreforsøk er fortsatt vanlige hos store selskap, men det finnes i dag flere hundre bedrifter som ikke benytter forsøk på dyr.

Dyreforsøk er et kontroversielt tema. Folks meninger om dyreforsøk er ikke alltid entydige og avhenger ofte av individuelle holdninger og personlige erfaringer.

MANGFOLD GIR STYRKE

Menneskene deler kloden med minst 15 millioner andre arter. Alle artene spiller en rolle i å bygge og vedlikeholde de kompliserte økosystemene som opprettholder alle former for liv. Arter forsvinner i et alarmerende tempo. Det aktuelle utryddelsestempoet er usikkert, men forskere mener at det er mellom 1000 og 10.000 ganger høyere enn det hadde vært uten en ukontrollert industriell utvikling.

Når arter trues av utrydding, har det flere beslektede årsaker. For intensiv høsting av planter og dyr, press mot leveområdene deres, innføring av fremmede arter i økosystemene, klimaendringer, forurensning og sykdommer er alle med på å true den økologiske likevekten mellom artene.

For en oversikt over disse bedriftene, gå til All for Animals: www.allforanimals.com/cruelfree1.htm eller Nature Watch: <http://www.naturewatch.org>.

Se nettstedet til Verdens naturvernunion: www.iucn.org.

Det at arter etablerer seg utenfor sitt naturlige miljø som følge av overlagte eller utilsiktede menneskelige inngrep.

Mus og apekatter. I 1999 bestilte tidsskriftet *New Scientist* en spørreundersøkelse om dyreforsøk blant briter over 15 år. Resultatene viste at folks meninger ikke er så entydige som vi gjerne tror. De som var mest imot dyreforsøk var dem som allerede hadde skrevet under på protestskriv, kjøpt produkter som var garantert "ikke testet på dyr", eller som var vegetarianere. Flere kvinner (71 %) enn menn (51 %) var mot dyreforsøk. Folk som selv hadde tatt medisiner mot alvorlige sykdommer og visste at disse medisinene var testet på dyr, aksepterte slike forsøk i større grad enn andre, selv om 52 % også i denne gruppa var motstandere.

Folk ble spurt om hvorvidt de godtok dyreforsøk i tilfeller der dyra ble utsatt for lidelse, smerte, sykdom eller mulig død. Noen ble fortalt at dyra det dreide seg om var mus, mens andre fikk høre at det var apekatter. Flertallet godtok at mus ble påført lidelse om det kunne bidra til å kurere livstruende sykdommer hos mennesker. Færre godtok forsøk på apekatter. Det bare dersom forsøkene kunne føre til utvikling av medisiner mot leukemi hos barn at et flertall fant slike forsøk forsvarlige. De fleste hadde vært imot å teste en AIDS-vaksine på apekatter.

Dyreforsøk er fortsatt alminnelige fordi alternativene (cellekulturer, bruk av morkakevev eller datasimuleringer av kropper og organer) er forholdsvis nye, fordi det finnes for små midler til å utvikle dem og fordi de ikke regnes som helt pålitelige. Se hele artikkelen: www.newscientist.com/hottopics/animalexperiments/letthe.jsp.

Trening i etisk shopping.

For å hjelpe deg til å velge hva du bør kjøpe har Verdens naturfond skapt en virtuell turistbutikk og et apotek. Du kan vandre rundt og klikke på de ulike varene som tilbys. Om du finner dem igjen i den virkelige verden, bør du bli mistenksom. Se www.worldwildlife.org/buyer beware.

Det finnes trolig om lag 60.000 plante-, dyre- og sopparter i norsk natur, medregnet marine arter langs kysten. Ikke alle er kjent. Myndighetene har fått laget en "rødliste" som viser hvilke arter som er truede eller sårbare, men knapt 15.000 av artene er vurdert i denne sammenhengen, hvorav 3000 står på rødlisten. Av disse igjen er vel 100 arter utryddet fra

norsk natur i nyere tid, mens ca. 300 i dag regnes som direkte truet.

Du kan lese mer om det biologiske mangfoldet i Norge og om truede arter hos Direktoratet for naturforvaltning, www.naturforvaltning.no, på nettstedet www.miljostatus.no og hos Norges naturvernforbund, www.naturvern.no.

www.miljolare.no ‡ Masse om biologisk mangfold

Registrering av biologisk mangfold i Norge er en viktig oppgave som landet har forpliktet seg til gjennom internasjonale avtaler. Gjennom Nettverk for miljølære har skolene en mulighet til å delta i dette arbeidet. Skolene kan velge mellom ca. 30 ulike aktiviteter for å finne noe som passer i deres nærmiljø.

Se www.miljolare.no/mangfold.

Delfiner reddes. Tunfiskere i de tropiske delene av det østlige Stillehavet oppdaget at det var svært innbringende å sette ut garn der de observerte delfiner. Det var et tegn på at tunfisk fantes lenger nede i dypet. Det gjorde imidlertid stor skade på bestanden av delfiner, som også gikk i garn. I løpet av 40 år ble sju millioner delfiner drept på denne måten.

I 1990 ble det innført et eget merke - "Dolphin safe" - på tunfiskprodukter i USA. Det garanterte at tunfisken ikke var fanget ved bevisst å sette garn der det fantes delfiner. Dette skjedde som ledd i oppfølgingen av en lov om beskyttelse av marine pattedyr. Etter at merket ble innført har tallet på drepte delfiner blitt redusert med 97 %.

Se www.savedolphins.org.

Se Traffic, <http://www.traffic.org>.

Time Europe, April 17, 2000 Vol. 155 No.15.

For informasjon om disse og andre arter, se på følgende nettsider: Environmental Investigation Agency: www.eia-international.org, www.ecocrimes.org, www.savedolphins.org.

Mangfold er en dyrebar ressurs. Samspillet og den gjensidige avhengigheten mellom forskjellige arter må forvaltes med omhu. Nesten 30 % av alle medisiner som vi får på apoteket er utviklet fra ville planter og dyr. Mange av disse finnes i unike og - dessverre - truede økosystemer. Å opprettholde biologisk mangfold er vesentlig på mange nivå. Det er et paradoks at de områdene i verden som er rikest på biologisk mangfold, også er de områdene som har noen av verdens fattigste innbyggere. Utfordringen for dette århundret er å bevare det biologiske mangfoldet og samtidig avskaffe fattigdommen.

Et skritt i riktig retning er at verdens ledende forskere har utviklet Konvensjonen om biologisk mangfold, som går inn for en helhetlig tilnærming. Konvensjonen var i 2001 ratifisert (godkjent av nasjonalforsamlingene) i 180 land. Den krever internasjonalt samarbeid for å bevare det biologiske mangfoldet og for at de biologiske ressursene skal brukes på en mest mulig bærekraftig måte. Videre skal den sikre at fordelene som oppstår ved bruk av de biologiske ressursene, blir rettferdig fordelt.

Effektiv ressursforvaltning betyr å tenke nytt om mange former for menneskelig aktivitet, som for eksempel landbruk, fiske, turisme, utdanning og helse. Å beskytte det biologiske mangfoldet fremmer bærekraftige samfunn. Dette gjelder særlig blant urbefolkninger som kjenner økosystemene de lever i bedre enn noen andre.

En måte å beskytte truede arter på er å begrense handel med dyr og planter. Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter (CITES) har som hensikt å sikre at handel med ville planter og dyr ikke utgjør en trussel mot artenes sjanse til å overleve. Den ulovlige internasjonale handelen med dyr og planter overgås bare av handelen med narkotika og våpen. Etterspørselen etter eksotiske kjæledyr, matvarer, medisiner (for eksempel tigerbein og horn fra neshorn) og kuriositeter gir næring til handelen og truer bestandene.

Det finnes tilfeller der tidligere truede arter er blitt reddet. Kjente eksempler er det svarte neshornet og den afrikanske elefanten. Mellom 1979 og 1989 reduserte kryptskyttere bestanden av afrikanske elefanter fra 1,3 millioner til 625.000, men som følge av felles innsats fra myndigheter og naturvernorganisasjoner, er den nå igjen økende. Mange arter er likevel fortsatt truet.

IF YOU ARE
WHAT YOU EAT,
DOES THAT
MAKE YOU
DEAD MEAT?

På Globalis finner du et kart fra FNs miljøprogram (UNEP) som viser hvordan menneskelig aktivitet har endret jordens landoverflate fram til i dag. Kartet kan sammenlignes med et scenario som viser situasjonen i 2050 om dagens utvikling fortsetter: www.globalis.no.

Det biologiske mangfoldet er ikke bare noe som finnes ute i skog og mark. Også i private hager og rundt skolen kan artsmangfoldet være stort – men neppe dersom omgivelsene bare består av asfalt og velfriserte plener. Det er mange gode grunner til å ta vare på "ville naboer". Dem kan du lese mer om hos Idébanken: <http://ide.idebanken.no/Redskapsbua>.

Skoler kartlegger biologisk mangfold: Fem av skolene på Stord har vennskapsskoler i kommunen Comalapa i Guatemala. Sentralt i utvekslingen står kunnskap om lokale plante- og dyrearter, som elever i begge kommunene registrerer og fotograferer. Arbeidet på Stord fikk et puff framover i 2004, da en fredskorpsdeltaker fra Comalapa, som var skogtekniker, tilbrakte noen uker som lærer på hver av skolene på Stord. Han kunne fortelle med stor kunnskap om tropiske planter, samtidig som han var med Stord-elevene på feltarbeid i nærmiljøet. Se <http://ide.idebanken.no/bibliotek/ProsjektID.asp?ProsjektID=362>.